

Оригинални научни рад
УДК 811.163.41'373.21(497.6)
Примљен: 1. новембар 2020.
Прихваћен: 28. март 2021.
<https://doi.org/10.46630/phm.13.2021.40>

Жарко Б. Вељковић¹
Српски научни центар, Београд

Милан Ж. Војновић
Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Студент докторских студија

НУДМИР И ЛУДМЕР: ЈОШ ЈЕДНОМ О ТОПОНИМУ

У чланку се полази од расветљујућег и обухватног рада о етимологији источнобосанског топонима/хоронима *Лудмер* и *Лудмерија* Александра Ломе, где је аутор са опрезом дао „хипотетичну реконструкцију” као закључак, услед немогућности да пронађе недвосмислене историјске потврде пре 1900. Даљом претрагом, проналазе се додатне историјске потврде, или пак нова читања старих у периоду 1530–1712/13, као и прва недвосмислена историјска потврда 1363. у облику **Нудмир* и *Нудмирија*, на лат. *Nudmiria*. Коригује се Ломина етимологија тако да топоним/хороним потиче од **Нудмир* (ген. **Нудмирја*) односно **Нудмир* *пото*к (ген. **Нудмирја* *пото*ка) „Нудмиров поток”, што је изведено од личног имена *Нудмир*, старије, несинкопирано, **Нудимир*. Ово старо српско лично име *Нудмир* забележено је у Крушевском поменику из времена пре краја XV в., а значење му је „ко (силом) принуди на / изнуди (мировни) споразум, мир”, и спада у тип имена на *-мир* са негативном семантиком.

Кључне речи: Лудмер, Лудмерија, Нудмир, Нудмирија, *Nudmiria*, **Нудимир*, топоним, етимологија.

Лудмер (ген. *Лудмера*) народни је назив за предео у источној Босни који је са суседним пределом Осат некада чинио Сребренички срез/котар, а заимају га и међуе поток Крижевац и три реке, Дрина, Дрињача и Јадар (JEREMIĆ 1922: 143; LOMA 1998: 13, 15). Његови становници називају се *Лудмерани*, и за себе ће с поносом, заправо шаљиво казати да су „љута Лудмерија” (GRĐIĆ-BJELOKOSIĆ 1900: 587; LOMA 1998: 15). У односу на околину, Лудмерани имају своје засебне обичаје и изражену свест о себи, посебно у односу на првосуседне Осаћане и Осат (уп. GRĐIĆ-BJELOKOSIĆ 1900: 588; LOMA 1998: 15).

О пореклу имена *Лудмер* своја мишљења дало је досада низ научних радника. Грђић-Бјелокосић износи тврдњу да су Лудмер и

¹ sapphousatthis@gmail.com

Лудмерани „[o]во име [...] по свој прилици добили по једном доста незнатном и малом врелу и потоку у Кравици, које [врело] се зове истијем именом 'Лудмер'" (GRĐIĆ-BJELOKOSIĆ 1900: 587; LOMA 1998: 15). Скорић пак претпоставља „да нека имена [у Босни] могу да подсећају на колонизацију из доба угарског владања у XIII веку или пре”, и ту прибравља *Литва* и *Лудмер*, које пореди са негдашњим називом *Лодомерија* за део закарпатске Галиције, а његово мишљење преносећи усваја и Јеремић (1922: 146; LOMA 1998: 15). Сергејевски износи опаску да њему име *Лудмер* звучи „posve tuđinski”, док је Вегу оно „slovenskog porijekla i po svome izgovoru i po svršetku riječi” (SERGEJEVSKI 1952: 5; VEGO 1957: 69; LOMA 1998: 15). Лома на тему даје расветљујући и обухватан рад, али ипак – услед немогућности да пронађе недвосмислене историјске потврде пре 1900. г. – бивајући „ принуђе[н] да прибегн[е] хипотетичним реконструкцијама”, каже као закључак следеће: „ [...] можемо рећи да је, упркос свим изнесеним недоумицама, хороним *Лудмер* по пореклу највероватније хидроним, и то посесивно образовање на *-jъ* у мушком роду према *поток* од прасловенског личног имена **Ludъ-těrъ*/**Ludim[ī]rъ* или сл., са пуном аналогijом у пољском топониму *Ludzimierz*.” Додаје и то да би се „на основу овог историјско-етимолошког увида морало [...] допустити да се у топонимима на *-мер*, *-мерићи* у источној Босни и суседним деловима Србије реликтно чува антропонимски елеменат *-těr* некада шире присутан на српском и хрватском терену,² а доцније готово сасвим потиснут од *-m[ī]r*. Ја то ипак не смем тврдити. Без обзира на вокализам свога другог члана, сва ова имена су у једном доста раном периоду могла и овде бити уједначена у корист варијанте са *-i-*, да би доцније претрпела дијалекатску промену *-[ū]r > -[ĕ]r*. Другим речима, ови топоними **Ludъtěr'ъ*, **Gojъtěr'ъ* итд. – или већ лична имена која су им у основи – ако и јесу тако изворно гласили, могли су најпре под утицајем типа на *-m[ū]r* дати **Људм[ū]r*, *Гојм[ū]r* итд., и тек знатно касније попримити своју данашњу форму *Лудмер*, *Гојмер* итд. Нагласимо још и да хипотеза о исконском јату у овим именима, као и она о његовом секундарном настанку, имплицира проблем његових екавских рефлекаса, тј. некадашње шире распрострањености прелаза *ĕ > e* у источној Босни и Подрињу” (LOMA 1998: 14, 15, 24, 25).

2 Према примеру из Туропоља 1427. и 1459. који Лома такође прилаже (LOMA 1998: 24), морало би се пак додати и *и словеначком*, будући да је кајкавски до XVIII в. (када је ушао у сферу хрватства и хрватског језика), био именован *slovensko slovo*, *slovenščina* и *slovenski jezik*, а његово говорно подручје *Slovenski orsag*, нпр. 1651. по речима рођенога жумбечког кајкавца и загребачког бискупа Петра Петретића (KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI 1868: 312–318; VELJKOVIĆ 2018: 296, в. и 297; IVIĆ 1971: 34–37). Истим прецизнијим методолошким приступом, у савременој историјској литератури хришћански великодостојници на данашњем католичком Западу у времену до Велике схизме (1054) зову се општехришћанским термином *епископи* и *архиепископи*, а не *бискуп* и *надбискуп*.

Као што смо изнели, Лома није био у могућности да пронађе недвосмислене историјске потврде топонима *Лудмер* пре 1900. Наиме, Лома каже: „По Марку Вегу [...] (1957: 69), Лудмер се помиње први пут 1363, но облик у којем је име дато у извору он не цитира, а у зборнику дубровачких докумената на који се за тај податак позива (TADIĆ 1935) ово име не налазимо, ни на страни 146 на коју Вега упућује – а где су писма из 1366. [г.] – нити у писмима из наведене 1363. године [...] (105–122), па ни у исцрпном регистру имена на крају књиге. Овај негативан налаз утолико више разочарава, што су и доцнији историјски записи нашег топонима практично неупотребљиви. Наиме, у турским пописима из 1476/77, 1519, 1533. и 1548. уз нахије смештене у истом делу Подриња (Сребреница, Шубин, Кушлат) бележи се нахија чије име и Ханџић и Шабановић у свим случајевима сложено читају ’Будимир’, ’Будмир’, узимајући да се ради о данашњем пределу Лудмеру, у који се заиста броје идентификована села те нахије (HANDŽIĆ 1975: 51, 1986: 25, 81; ŠABANOVIĆ 1982: 171). Да је у једном наврату при бележењу овог имена дошло до писарске замене почетног слова према обичнијем имену *Будимир*, само по себи је вероватно; како се, међутим, погрешан облик могао усталити и деценијама трајати у административној употреби, није јасно. [...] Ако је облик *Будимир* стварно постојао на овом терену, не видим никакву могућност да се познатим језичким развојима од њега дође до *Лудмер*.² {2: Могло би се помишљати на упрошћење од (иначе непотврђених, али као формације донекле вероватних) имена **Блудимир* или **Бљудимир*, но онда би се у турским записима иза б- читало и једно л.} [...] {25: [...] Колико се да проверити са слабо читљивих факсимила у прилогу књиге [А.] Ханџић[а] (1986), име нахије ’Будимир’ је 1519. записано *bwdmyr* (I, 2), а 1533. (II, 2) на исти начин, само без дијакритикâ, дакле отприлике *owdmr* по транскрипцији коју је предложио Пешикан (1981).}” (LOMA 1998: 14, 21). Ипак, Лома истиче како „[о]стаје нада да ће будућа истраживања ипак изнети на светло дана неку ранију [недвосмислену] потврду [пре 1900] нашег имена, и неће бити никаква штета ако она покоју од овде изнетих претпоставки учини излишном, или је разобличи као погрешну” (LOMA 1998: 15).

Са таквим добрим жељама овог великог аутора, даљом претрагом наишли смо на следеће додатне историјске потврде хоронима *Лудмер*, или пак на нова читања старих:

У турском попису из 1533. убележена је нахија „Подмир” (*Podmir* n.) у кази Сребреница (*Srebreniçe* kz.) у ливи Зворник (*İzvornik* l.) (UNAL, BUDAK i dr. 2013: 23, 24, 679; SARINAJ, BUDAK i dr. 2005: 3, 227). Овај облик имена нахије „Подмир” – према знаку ø за срп. б, п, т, н, ј, и (плус „ø”, {?}) шипт. *th*) у транскрипцији коју је дао Пешикан (1981: 92, 96–98,

100, 106, 1982: 6, 7) – јасно указује на облик отпр. *øwdm(y)r*,³ а који Лома са успехом чита као отпр. *øwdmr* са (заиста слабо читљивих факсимила) у прилогу књиге А. Ханџића (1986).

У турским пописима из 1530, можда 1533–74, 1548/49, 1574–95, 1606/07. те 1705/06–1712/13. убележена је⁴ нахија „Подмир” (*nāhiye: Podmir*) у кази Брвеник (*kazā: Birvenik*) у ливи Зворник (*livā: İzvornik*), нахија „Подмир” (*nāhiye: Podmir*), нахија „Подмир” (*nāhiye: Podmir*) у кази Шабац (*kazā: Böğür-delen*) у ливи Зворник (*livā: İzvornik*), нахија „Подмир” (*nāhiye: Podmir*), нахија „Подмир” (*nāhiye: Podmir*) у кази Шабац (*kazā: Böğür-delen*) те нахија „Подмир” (*nāhiye: Podmir*) у ливи Зворник (*livā: İzvornik*) (SARINAJ, BUDAK i dr. 2005: 21, 22, 23). И овај облик имена нахије „Подмир” – према транскрипцији коју је дао Пешикан (1981, 1982) – јасно указује на облик отпр. *øwdm(y)r*.

Треба додати и то да оба два регистра турских пописа из којих поменуте потврде преузимамо јасно разликују облик „Подмир” (*Podmir*) од облика *Буд(у)мир* и сл. (*Budmir, Budimirçi*) (UNAL, BUDAK i dr. 2013: 155; SARINAJ, BUDAK i dr. 2005: 119), што онда јасно указује на писање са знаком *ø-*, односно отпр. *øwdm(y)r*. То би значило да се у периоду 1530–1712/13. у турским пописима генерално наводи облик отпр. *øwdm(y)r*, а облик са дијакритицима *bwdmyr* из 1519. који проверава и доноси Лома био би писарска грешка, управо како он и каже, резултат „писарске замене почетног слова према обичнијем имену *Будимир*” (LOMA 1998: 14), док би, с друге стране, сва потоња читања правилно записаног облика отпр. *øwdm(y)r* као „Будмир” или „Будимир” била плод повођења, у најбољој методичкој намери, за овом хронолошки старијом писарском грешком.

Облик отпр. *øwdm(y)r* се према транскрипцији коју је дао Пешикан (1981, 1982) може читати са завршним *-ир, -ер, -ијер* или *-јер*, а почетни слог може се читати не само са *По-/Пу-*, него и са *Бо-/Бу-, То-/Ту-, Но-/Ну-, Јо-/Ју-*. На тај начин, остајући у оквирима етимологије коју је предложио Лома (1998), од **Људимѝр*, овде би се могло помислити и на секундаран облик **Јудмѝр/*Јудмѝр/*Јудмер* са дијалекатском гласовном променом *љ > ј* која се у локалном ијекавскошћакавском говору спорадично јавља, да цитирамо, „[s]onanti *lj* i *nj* имају доста nestabilnu artikulaciju, a *lj* može da prelazi u *j*” (PEŠIKAN 1980: 97). Тај би претпостављени облик **Јудмѝр/*Јудмѝр/*Јудмер* потом био преобличен на почетно *Л-* према другде постојећем топониму *Лудмѝр/*Лудмѝр/Лудмер*, који је посведочен 1475/77. као *Лудмир*, мезра (селиште) у селу Гребешник код

3 Стављамо *-(y)- јер* Пешикан у предлогу транскрипције каже: „Нарочито се радо изостављају самогласници *e* и *u* [...]” (PEŠIKAN 1982: 6).

4 Потврде су нанизане одговарајућим хронолошким редом.

Кукања, западно од Пљеваља, али и као хипотетични⁵ старији облик имена висова *Горњи* и *Доњи Лумер* југозападно од Биоградског језера код Мојковца.⁶ Такође, био би можда преобличен на почетно *Л(уд)-*(и) реетимологијом према придеву *луд* у дескриптивним топонимским синтагмама попут *Лудо поље* (ALIĆIĆ 1985: 51; LOMA 1998: 14, 18).

Међутим, 10. октобра 1363, приликом дубровачке исплате дохотка *могориша* за 1363. г. остало је забележено да је то учињено (лат.) *presentibus [...] Radossiō Popovich aurificē de Cuçlath et Radossiō Milchovich de Nudmiriā, hominibus Purche voyvode de Bosnā* „у присуству сведока Радоша Поповића, златара из <!> Кучлата, и Радоша Милковића из <!> Нудмиријѐ, који су људи од поверења војводе Пурће (Дабишића) из Босне” (DINIĆ 1955: 49).

Мала напомена. У првом делу књиге Михаила Динића о рударству у средњовековној Босни и Србији, која ово место и доноси, на ово место стављена је фуснота 15 да означи извор одакле је преузето: „Distrib. Test. 2 fol. 14, 10. X 1363.” Док, наредна фуснота (16), такође да означи извор, за извесно друго место, гласи: „*Тадић*, о[pus] с[itatum], 146” (DINIĆ 1955:

5 Лома сâм употребљава ову реч „у недостатку историјских потврда”, а опреза ради. Помишља чак и на могућност да је ороним *Лумер* од италијанизма *лумер* „број” (< итал. *numero*), али му та реч не одговара ни ареално ни у орографској примени (LOMA 1998: 14). Ми бисмо хипотетички помислили за овај ороним да је романизам или од романизма пореклом (са суфиксом или без њега) од латинске речи *lumen* „светлост, дање светло / дан, светиљка, око (сјајно)”, те би тако *Горњи* и *Доњи Лумер* хипотетички били „два планинска гола, каменита врха с којих се сјајти светлост сунца / дање светло, два планинска светла врха на истоку преко којих (као да) свађава дан, (?) два планинска врха – планинска ока сјајна” и сл.

6 Поред тога, у Рачанском поменику из XVII и делимично XVIII в. јавља се име села *Нудмер* (нџд’мерь) (JOVANOVIĆ 2005: 177а) које се на другом месту у поменику – врло извесно – јавља забележено као *Нунмер* (нџн’мерь) (158а; LOMA 2005: 461, 468), а данас је то село у ваљевској Колубари *Наномир* између двају ваљевских села, Дегурић и Љубинић (LOMA 2005: 468). Лома је мишљења да „није јасно да ли иза овога записа стоји исти гласовни лик, где је н прочитано уместо д, или је посреди његова реална фонетска варијанта са развојем *дм > нм*”, где бисмо „могли [...] имати прелазни облик ка данашњем имену села *Наномир* [...] уз претпоставку да је дошло до накнадног преосмишљења првог дела овог топонима” (LOMA 2005: 468). Ипак, наше је скромно мишљење да је код ових облика топонима нџд’мерь, нџн’мерь исто тако и д могло бити прочитано уместо н, те да бисмо најпре очекивали фонетски развој *дм > м, мм* (ðdmāh > ðmā(h), ðmmā(h)) који се јавља, нпр., у (суседној) источној Босни (PECO 1980: 97), а хипотетички би се јавио и код поменутога оронима (*Горњи* и *Доњи*) *Лумер* југозападно од Биоградског језера код Мојковца (в. горе). Стога, а и будући да за овај топоним нџд’мерь, нџн’мерь, *Наномир* „[н]е располажемо његовим старијим записима” (LOMA 2005: 468; такође, нема у UNAL, BUDAK i dr. 2013), ми га за тему коју у чланку разматрамо ипак сматрамо засада непоузданим, и вероватно не(по)везаним. Најхипотетичкије, могло би се код овога топонима и имена нџн’мерь помишљати на упрошћење од (иначе непотврђеног, али као формације донекле вероватног) имена **Нујномир* „ко је нујан, тужан, безвољан и у муци када / ко с тугом, невољно и с муком склапа (мировни) споразум, мир”.

49). Преносећи из овога места податак о првом помену *Лудмера* 1363, Вего је у својој књизи о насељима средњовековне Босне (VEGO 1957: 69) погрешно цитирао извор – из погрешне фусноте, и отуда Лома (1998) није био у могућности да пронађе текстуално место првога помена и прву недвосмислену историјску потврду *Лудмера* 1363, те да да етимологију овог топонима без „недоумица” и „хипотетичних реконструкција”.

На овај описани начин, долазимо до облика топонима/хоронима *Људмер* и *Лудмѐрија* у XIV в. **Нудмѝр* и *Нудмѝрија*. У складу са Ломиним етимолошким решењем (ЛОМА 1998), изворно **Нудмѝр* (ген. **Нудмѝрја*) односно **Нудмѝр* *пòток* (ген. **Нудмѝрја пòтока*) „Нудмиров поток”, изведено од личног имена *Нудмѝр*, старије, несинкопирано, **Нудимѝр*.

Речник личних имена код Срба доноси нам старо српско лично име *Нудмир*, преузимајући га из збирке-речника српских имена из поменика, *Српски поменици XV–XVIII века* (GRKOVIĆ 1977: 14, 148), где и проналазимо лично име *Нудмир* (речн. *Нудьмирь*) из Крушевског поменика из времена пре краја XV в., које је прибележено – логично – у акуз. *Нвдмира* (NOVAKOVIĆ 1875: 17–19, 86).

Почетно *Л-* у облику *Лудмер* постало је од почетнога *Н-* у **Нудмир* дијалекатским разједначавањем сугласника *н : м > л : м* као у речима *нумер > лумер, снимати, снимама > слимати, слимама, снимити, снимим > слимити, слимим, знамење > зламење, поднимача > подлимача* (SKOK 1 1971: 778, 2 1972: 528; BELIĆ 1976: 143). Оно се пак у топонимији не сматра дијалекатским, тј. узима се так(в)о какво јесте, за шта упоредити облике *Клина < Книна, Јагледница < *Јагледница < *Јагњедница*, добијене врло сличним разједначавањем сугласника *н : н > л : н* (в. ЛОМА 2013: 272).

Напоследку, о самом личном имену *Нудмѝр*, старије, несинкопирано, **Нудимѝр*. Оно је императивна сложеница од глагола *нудити* у значењу „принудити на / изнудити” (уп. MARETIĆ 1887: 125; ЛОМА 2005: 468) и општесловенске антропонимске основе *-мѝр* у значењу „(мировни) споразум, мир”, несловенског, староиранског скитског порекла, од **mi(h)r-* „споразум, уговор” (в. ЛОМА 1998: 18, 21, 22). Име **Нудимѝр* у значењу „ко (силом) принуди на / изнуди (мировни) споразум, мир” има делимичну аналогију у старочешком имену **Nud(i)-voj* „ко (силом) принуди на / изнуди *војну, војевање, рат*”, посведоченом кроз топоним *Nudvojovice* (SVOBODA 1964: 96; уп. PROFOUS, SVOBODA i dr. 3 1951: 237; ЛОМА 2005: 468). Спада у тип именâ на *-мѝр* са негативном семантиком попут именâ *Мутимир* „ко помути, поремети, наруши/ нарушава (мировни) споразум, мир”, *Лажимир* „ко лаже да жели / лажно склапа (мировни) споразум, мир”, **Кудимир* „ко покуди па порекне/ пориче (мировни) споразум, мир”, *Казимир* „ко унакази, уништи/

уништава (мировни) споразум, мир” и сл. (ЛОМА 1998: 18, 19).

А ако би се коме можда учинила зачудна ова семантичка комбинација, „*нудити*, принудити на / изнудити” и „мир”, можемо понудити семантичку комбинацију (под знаком питања), „*утихнути*” и „мир”, у имену **Утихнимир*(а)ц или сл., односно **Утихнимир* или **Утихнимѣр* (посведоченоме можда кроз презиме *Утихѣрчић* у Ливну 1400) (VELJKOVIĆ 2018: 288–290; NAKAŠ 2011: 3803), исто тако и семантичку комбинацију коју Лома помиње, „*полу-*” и „мир”, у имену *Полумир* у Ибру (ЛОМА 1998: 19).

Цитирана литература

- ALIČIĆ, Ahmed S. (prir.). *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina* (Orijentalni institut u Sarajevu. Monumenta Turcica historiam Slavorum «!!» meridionalium «!!» illustrantia. Tomus sextus. Serija II. Deferi. Knjiga 3). izd. Sarajevo: Orijeentalni institut u Sarajevu, 1985.
- BELIĆ, Aleksandar. *Osnovi istorije srpskohrvatskog jezika I. Fonetika*. Univerzitetaska predavanja A. Belića. Knj. 1. izd. Beograd: Naučna knjiga, 1976. [orig.] Белић, Александар. *Основи историје српскохрватског језика I. Фонетика*. Универзитетска предавања А. Белића. Књ. 1. изд. Београд: Научна књига, 1976.
- DINIĆ, Mihailo J. *Za istoriju rudarstva u srednjevekovnoj Srbiji i Bosni. I deo* (Srpska akademija nauka i umetnosti. Posebna izdanja. Knjiga CCXL. Odeljenje društvenih nauka. Knjiga 14). Knj. 1. izd. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 1955. [orig.] Динић, Михаило Ј. *За историју рударства у средњевековној Србији и Босни. I део* (Српска академија наука и уметности. Посебна издања. Књига CCXL. Одељење друштвених наука. Књига 14). Књ. 1. изд. Београд: Српска академија наука и уметности, 1955.
- GRDIĆ-BJELOKOSIĆ, Luka. „Banalački (radnički, dunderski) jezik”. *Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, god. XII, knj. XII (1900): str. 587–591. [orig.] ГРЂИЋ-БЈЕЛОКОСИЋ, Лука. „Баналачки (раднички, дунђерски) језик”. *Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, год. XII, књ. XII (1900): стр. 587–591.
- GRKOVIĆ, Milica. *Rečnik ličnih imena kod Srba*. izd. Beograd: Vuk Karadžić, 1977. [orig.] Грковић, Милица. *Речник личних имена код Срба*. изд. Београд: Вук Караџић, 1977.
- HANDŽIĆ, Adem. *Tuzla i njena okolina u XVI vijeku*. izd. Sarajevo: Svjetlost, 1975.
- HANDŽIĆ, Adem. *Dva prva popisa Zvorničkog sandžaka (iz 1519. i 1533. godine)* (Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Srpska akademija nauka i umetnosti. Građa. Knjiga XXVI. Odjeljenje društvenih nauka. Knjiga 22). izd. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Srpska akademija nauka i umetnosti, 1986.
- IVIĆ, Pavle. *Srpski narod i njegov jezik* (Srpska književna zadruga. Kolo LXIV. Knjiga

- 429). izd. Beograd: Srpska književna zadruga, 1971. [orig.] Ивић, Павле. *Српски народ и његов језик* (Српска књижевна задруга. Коло LXIV. Књига 429). изд. Београд: Српска књижевна задруга, 1971.
- JEREMIĆ, Risto. „О пореклу становништва тузланске области – beleške –”. *Glasnik Geografskog društva*, knj. 7-8 (1922): str. 141–157. [orig.] ЈЕРЕМИЋ, Ристо. „О пореклу становништва тузланске области – белешке –”, *Гласник Географског друштва*, књ. 7-8 (1922): стр. 141–157.
- JOVANOVIĆ, Tomislav. *Pomenik manastira Rače*. izd. Bajina Bašta: Fondacija Račanska baština. [orig.] Јовановић, Томислав. *Поменик манастира Раче*. изд. Бајина Башта: Фондација Рачанска баштина, 2005.
- KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, Ivan (ur.). „Petar Petretić (III. Književna ‹!› povjestnica. IV. ‹!› Povjestnici)”. *Arkiv za ‹!› povjestnicu jugoslavensku*, knj. IX (1868): str. 312–325.
- LOMA, Aleksandar. „Ludmer”. *Srpski jezik*, god. III, knj. 3, sv. 1–2 (1998): str. 13–29. [orig.] ЛОМА, Александар. „Лудмер”, *Српски језик*, год. III, књ. 3, св. 1–2 (1998): стр. 13–29. (DOI) 808–311
- LOMA, Aleksandar. „Na imenoslovnim vrelima II. Osvrt na nova izdanja starosrpskih izvora (Osvrti)”. *Onomatološki prilozi*, knj. XVIII (2005): str. 457–472. [orig.] ЛОМА, Александар, „На именованим врелима II. Осврт на нова издања старосрпских извора (Осврти)”, *Ономатолошки прилози* књ. XVIII (2005): стр. 457–72.
- LOMA, Aleksandar. *Toponimija Banjske hrisovulje. Ka osmišljenju srpskog toponomastičkog rečnika i boljem poznavanju opšteslovenskih imenoslovnih obrazaca* (Srpska akademija nauka i umetnosti. Odeljenje jezika i književnosti. Odbor za onomastiku. Biblioteka onomatoloških priloga. Knjiga 2). izd. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 2013. [orig.] Лома, Александар. *Топонимија Бањске хрисовуље. Ка осмишљењу српског топономастичког речника и бољем познавању општесловенских именованих образаца* (Српска академија наука и уметности. Одељење језика и књижевности. Одбор за ономастику. Библиотека ономатолошких прилога. Књига 2). изд. Београд: Српска академија наука и уметности, 2013.
- MARETIĆ, Tomislav. „O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba”. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, knj. 82 (1887): str. 69–154.
- NAKAŠ, Lejla (prir.). *Konkordancijski rječnik ćirilskih povelja srednjovekovne Bosne* (Društvo za proučavanje srednjovekovne bosanske historije. Posebna izdanja. Knjiga X. Rječnici. Svezak 1). izd. Sarajevo: Društvo za proučavanje srednjovekovne bosanske historije, Filozofski fakultet u Sarajevu, 2011.
- NOVAKOVIĆ, Stojan. „Srpski pomenici XV–XVIII veka”. *Glasnik Srpskog učenog društva*, knj. XLII (1875): str. 1–153. [orig.] НОВАКОВИЋ, Стојан. „Српски поменици XV–XVIII века”. *Гласник Српског ученог друштва*, књ. XLII (1875): стр. 1–153.
- PECO, Asim. *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*. izd. Beograd: Naučna knjiga, 1980.
- PEŠIKAN, Mitar. „O upotrebljivosti onomastičkih podataka iz turskih teftera”. *Južnoslovenski filolog*, knj. XXXVII (1981): str. 91–108. [orig.] ПЕШИКАН, Митар. „О употребљивости ономастичких података из турских

- тефтера”. *Јужнословенски филолог*, књ. XXXVII (1981): стр. 91–108.
- PEŠIKAN, Mitar. „Zetsko-humsko-raška imena na početku turskoga doba. I. Uvodna razmatranja”. *Knj. 1. Onomatološki prilozi*, књ. III (1982): стр. 1–121. [orig.] ПЕШИКАН, Митар. „Зетско-хумско-рашка имена на почетку турскога доба. I. Уводна разматрања”. Књ. 1. *Ономатолошки прилози*, књ. III (1982): стр. 1–121.
- PROFOUS, Antonín, SVOBODA, Jan, ŠMILAUER, Vladimír. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původ, význam a změny I–V*. *Knj. 1–5. izd.* Praha: Československá akademie věd, 1947–1960.
- SARINAY, Yusuf, BUDAK, Mustafa, BAYIR Önder, IZGÖER, Zeki. *91, 164 MAD 540 ve 173 numaralı Hersek, Bosna ve İzvornik livâları icmâl tahrîr defterleri (926–939/1520–1533)* (T. C. Başbakanlık. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı. Yayın Nu: Defter-i-Hâkânî Dizisi: X). *izd.* Ankara: Devlet arşivleri genel müdürlüğü, 2005.
- SERGEJEVSKI, Dimitrije. *Ludmer* (Zemaljski muzej u Sarajevu. Srednjevjekovni nadgrobni spomenici Bosne i Hercegovine. Svezak IV). *izd.* Sarajevo: Zemaljski muzej u Sarajevu, 1952.
- SKOK, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Uredili akademici Mirko Deanović i Ljudevit Jonke. Surađivao u predradnjama i priredio za tiskak Valentin Putanec. *Knjiga prva. A–J. Knjiga druga. K–poni¹. Knjiga treća. poni²–Ž.* *Knj. 1–3. izd.* Zagreb: Jugoslavenska akademija nauka i umjetnosti, 1971–1973.
- SVOBODA, Jan. *Staročeská osobní jména a naše příjmení.* *izd.* Praha: Československá akademie věd, 1964.
- ŠABANOVIĆ, Hazim. *Bosanski pašaluk. Postanak i upravna podjela.* *izd.* Sarajevo: Svjetlost, 1982.
- TADIĆ, Jorjo (obj.). *Pisma i uputstva Dubrovačke republike. Knjiga I* (Srpska kraljevska akademija. Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda. Treće odeljenje. Knjiga IV. Fontes rerum Slavorum meridionalium. Editi cura Johannis Radonić. Series secunda). *Knj. 1. izd.* Beograd: Srpska kraljevska akademija, 1935. [orig.] Тадић, Јорјо (обј.). *Писма и упутства Дубровачке републике. Књига I* (Српска краљевска академија. Зборник за историју, језик и књижевност српског народа. Треће одељење. Књига IV. Fontes rerum Slavorum meridionalium. Editi cura Johannis Radonić. Series secunda). Књ. 1. *изд.* Београд: Српска краљевска академија, 1935.
- ÜNAL, Uğur, BUDAK, Mustafa, BAYRAM, Sabahattin, YILDIZTAŞ, Mümin. *Rumeli eyaleti (1514–1550)* (T. C. Başbakanlık. Devlet arşivleri genel müdürlüğü. Osmanlı arşivi daire başkanlığı. Yayın Nu: Osmanlı yer adları: I). *izd.* Ankara: Devlet arşivleri genel müdürlüğü, 2013.
- VEGO, Marko. *Naselja bosanske srednjevjekovne države.* *izd.* Sarajevo: Svjetlost, 1957.
- VELJKOVIĆ, Žarko. „Još jednom o natpisu pora Těhodraga iz Lištanâ kod Livna. [Osvrt na članak Marić i dr., 'Pop Tjehodrag i njegov natpis', *Povijesni prilozi* 33, 2007, 9–32]”. *Teološki pogledi*, књ. LI, sv. 2 (2018): стр. 275–317. [orig.] ВЕЉКОВИЋ, Жарко. „Још једном о натпису попа Тěходрага из Лиштанâ код Ливна. [Осврт на чланак Марић и др., 'Pop Tjehodrag i nje-

gov natpis, *Povijesni prilozi* 33, 2007, 9–32]”. *Тeолошки погледи*, књ. LI, св. 2 (2018): стр. 275–317. УДК: 930.2:003.349.071(497.6)”13”

Žarko B. Veljković

Milan Ž. Vojnović

NUDMIR AND LUDMER: ONCE MORE ON THE SUBJECT OF THE TOPONYM

The article proceeds from the clarifying and comprehensive article on etymology of the toponym/horonym in Eastern Bosnia *Лудмер and Лудмерија* written by Aleksandar Loma, where its author cautiously gave the ‘hypothetical reconstruction’ as conclusion not being able to find the reliable historical acknowledgments of the name before the year 1900. By further investigation, additional historical acknowledgments of the name has been found, or the new readings of the old ones, during the period years 1530–1712/13, as well as the first reliable historical acknowledgment of the name in the year 1363 in the forms **Нудмѣр* and *Нудмерија*, in Latin *Nudmiria*. Loma’s etymology has been corrected as the toponym/horonym mentioned originate from **Нудмѣр* (in Gen. **Нудмѣрја*) that is **Нудмѣр* *пѣток* (in Gen. **Нудмѣрја пѣтока*) „Nudmir’s brook”, having been derived from the personal name *Нудмѣр*, in the older, non-syncopated form, **Нудимѣр*. This antique Serbian personal name *Нудимѣр* had been recorded in Contributors’ names book from Kruševo (*Крушевски поменик*) from the times before the end of the 15th c., its meaning being „one who (forcibly) compel, coerce into (peace) agreement, peace”, and itself falling to the type of the names in *-mѣр* with negative semantics.

Key words: Лудмер, Лудмерија, Нудмир, Нудмирија, Nudmiria, *Нудимир, toponym, etymology